

تفکر انتقادی ، پیش نیاز شکل گیری شخصیت توسعه یافته

سید ضیاء هاشمی (دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تهران)

عبدالحسین کلانتری (دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تهران)

فاطمه فضلی^۱ (کارشناس ارشد جامعه‌شناسی)

چکیده

جامعه توسعه یافته تنها با وجود کنشگرانی با شخصیت توسعه یافته شکل می‌گیرد. نهاد آموزش و پرورش یکی از کلیدی ترین نهاد های تاثیرگذار در دستیابی به این هدف به حساب می‌آید. زیرا یکی از مهم ترین وظایف این نهاد پرورش مهارت تفکر انتقادی است و کسب این مهارت یکی از ویژگی های شخصیت توسعه یافته می باشد. متأسفانه نظام آموزش و پرورش کنونی در کشور ما این وظیفه را به خوبی انجام نداده است. به همین دلیل در ایران ، برخی گروه های دیگر مانند گروه فبک (فلسفه برای کودکان) یا کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در تلاش برای رسیدن به این هدف هستند. طرح گام به گام تا اندیشه که توسط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در حال اجراست، به پرورش تفکر انتقادی می پردازد. در این پژوهش سعی در بررسی این موضوع داریم که آیا طرح گام به گام تا اندیشه در پرورش تفکر انتقادی شرکت کنندگان در این کلاس ها مؤثر بوده است؟ و چگونه تفکر انتقادی پیش نیاز شکل گیری یک شخصیت توسعه یافته می باشد. این پژوهش ، یک پژوهش کیفی با استفاده از روش مشاهده مشارکتی، مصاحبه و گروه های کانونی است. با بررسی شاخص های تفکر انتقادی در بین اعضا در طول یک دوره کارگاه گام به گام تا اندیشه ، محقق به این نتیجه رسید که این کلاس ها در پرورش تفکر انتقادی تاثیرگذار بوده است. علاوه بر این ویژگی های شخصیتی یک متفکر منتقد پیش نیاز شکل گیری یک شخصیت توسعه یافته می باشد.

کلیدواژه‌ها: شخصیت توسعه یافته، مهارت تفکر انتقادی، نهاد آموزش و پرورش، طرح گام به گام تا

اندیشه

مقدمه

در یک جامعه سالم و پویا، کنشگران آن جامعه دارای مهارت‌هایی اند که در هر موقعیت از زندگی می‌توانند بهترین عملکرد را از خود نشان دهند. از جمله این مهارت‌ها می‌توان به مهارت تفکر انتقادی^۱، مهارت تفکر خلاق، مهارت تفکر ارتباطی و... اشاره نمود. مجموع این مهارت‌ها در کنار هم می‌تواند یک شخصیت توسعه یافته را بیافریند.

شخصیت توسعه یافته جهت مشارکت عاقلانه در جامعه دموکراتیک نیازمند کسب درک عمیق از مدارک و شواهد، گذر از تصورات خودمحورانه، گرایش به پرسشگری، جستجوی دلایل منطقی، بهره‌گیری از استدلال، رهایی از تعصب، رعایت احترام به دیگران و... می‌باشد. این موارد و بسیاری از موارد دیگر همگی از ویژگی‌های تفکر انتقادی است. به همین علت، تفکر انتقادی پیش‌نیاز شکل‌گیری یک شخصیت توسعه یافته است.

امروزه کارشناسان تعلیم و تربیت بر اهمیت تفکر انتقادی در پیشرفت و ضعف آموزش سنتی در پرورش این نوع تفکر، اتفاق نظر دارند و معتقدند که تفکر انتقادی نه تنها باید یکی از اهداف تعلیم و تربیت باشد بلکه باید بخش جدایی‌ناپذیر آموزش در هر مقطعی قرار گیرد. زیرا تفکر انتقادی، تفکری است که با استفاده از تحلیل، ارزشیابی، گزینش و کاربرد، بهترین راه حل را در انسان به وجود می‌آورد، همان چیزی که نیاز دنیای امروز است.

در همه جوامع نهاد آموزش و پرورش، نهاد تربیتی است که در جهت تربیت نسل‌های سالم و فعال تلاش می‌کند. اعضای یک جامعه، هویت آن جامعه را شکل می‌دهند. جامعه توسعه یافته، اعضای توسعه یافته دارد. پس برای دستیابی به چنین جامعه‌ای باید تلاش کنیم تا نهاد آموزش و پرورش در کشورمان توانایی پرورش شخصیت‌های توسعه یافته را بیابد.

آموزش و پرورش در شکل فعلی‌اش، تنها به انتقال اطلاعات و حافظه‌محوری و رابطه یکسویه معلم و شاگرد در کلاس مبتنی است و به تقویت مهارت‌های فکری و اجتماعی افراد نمی‌پردازد. این نوع آموزش